

A MAGYARORSZÁGI REVIZIONIZMUS KIFEJLŐDÉSE, MINT AZ ELLENFORRADALOM ESZMEI ELŐKÉSZÍTÉSÉNEK SZERVES RÉSZE

NEMES DEZSÓ

A revizionizmus a múlt évi ellenforradalom *eszmei* és *gyakorlati* előkészítésében is igen jelentős szerepet töltött be. Itt most az ellenforradalom eszmei előkészítésében betöltött szerepének a kérdésére térek ki, annál is inkább, mert e tekintetben a revizionizmusnak vezető szerepe volt. Amikor ugyanis a munkásosztály többsége — bár elégedetlen a hibák miatt, s azok kijavítását követeli, de a proletárhatalmat feladni nem akarja, s amíg a munkáshatalom még elég erős, addig a proletárdiktatúra nyílt felszámolását követelő fellépéseket, a polgári restauráció nyílt hirdetését nem kísérheti sok siker. Ilyen helyzetben az ellenforradalmi erők inkább választják azt a taktikát, hogy a revizionistákat tolják előtérbe, velük lépnek politikai szövetségre, hogy ők „törjék át a frontot” — ahogy ezt Nagy Ferenc mondotta a Látóhatár című emigráns lapban a múlt év szeptemberében, a disszidensek egymás közötti vitájában. Ezt a frontáttörést, amit Nagy Ferencék a Nagy Imre-féle revizionistáktól elvártak, elsősorban az eszmei—politikai frontáttörésre vonatkoztatták. A magyarországi revizionizmus új formában való kifejlődése ennek az eszmei—politikai frontáttörésnek *egyik* feltétele volt.

Természetesen le kell szögezni, hogy mindenekelőtt a régi, Rákosi-féle vezetés súlyos, komoly megrázkódtatásokat előidéző hibái tették lehetővé, hogy a kifejlődő revizionizmus eszmei befolyása szélesedjen és a belső ellenforradalmi erők blokkjára támaszkodva, külső imperialista erők támogatásával és tényleges irányításával a frontáttörést megkísérelje és megcsinálja. Természetes, hogy a külföldi imperialisták és a belső polgári restaurációs erők igyekeztek maximálisan kihasználni a számukra adódó váratlan lehetőségeket, amik a régi vezetés súlyos hibáinak kihasználásából és a támadásba lendülő revizionizmussal való szövetségből adódtak.

Ennek előrebocsátásával most a nálunk kifejlődött, s mindenekelőtt Nagy Imre által képviselt revizionizmus eszméi lényegével kívánok foglalkozni. Érintenem kell azonban azt a kérdést is, hogy mi a gyökere és a táptalaja ennek a revizionizmusnak? Ezt is látni kell annak a megértéséhez, hogyan jutott el Nagy Imre, a kommunista párt régi tagja, a nála már régóta és ismételten jelentkező oportunizmustól a teljes eszmei és politikai áruházig.

A hatalomra került munkásosztály, a szocialista forradalmat végrehajtva megteremti a maga diktatúráját: a proletárdiktatúrát. A marxizmus—leninizmus azt tanítja, hogy ez nélkülözhetetlen feltétele a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenetnek. A proletariátus diktatúrája szükséges az ellenforradalmi erők elnyomására, s a szocializmus felépítésére, minden maradi erőnek, kispolgári ingadozásnak a legyőzéséhez is.

A hatalomra kerülő munkásosztály erősíti szövetségét a kispolgári dolgozó osztályokkal és rétegekkel, amelyeket — történelmi feladatának megfelelően — meg kell nyernie, át kell vezetnie a szocializmus útjára. Ebben a hatalmas társadalom átalakító munkában nevelődik át maga a munkásosztály és neveli át a kispolgári osztályokat is. A kispolgári osztályokkal való szövetség tekintetében a döntő kérdés természetesen a szegény- és középparasztsággal való szövetség, azzal a dolgozó parasztsággal, amelyet át kell vezetni az egyéni kisárutermelés vágányáról — a szocialista termelés vágányára.

A munkásosztály a történelem leghatalmasabb *össz nemzeti* feladatát oldja meg, amikor önmaga felszabadításával és a kizsákmányolás teljes megszüntetésével a nemzetet a szocializmus útjára vezeti. A munkásosztály az egész nép legalapvetőbb, legáltalánosabb, legnemzetibb érdekeit képviseli és képviselheti, mert saját felszabadulási érdeke egybeesik az egész dolgozó nép, tehát a nemzet legalapvetőbb, legáltalánosabb érdekeivel.

Ennek gyakorlati megvalósítása azonban nem olyan egyszerű, mint az elvi megállapítás. A proletárhatalom megszabadította a parasztságot a bankok, kartellek és földbirtokosok nyomasztó hatalmától. A proletárhatalom a nép életszínvonalának általános felemelkedésével lényegesen kiszélesítette a belső piacot és megvédi a parasztságot a hihetetlenül kiélesedett világpiaci verseny pusztító hatásától. A paraszt tehát nem akarja vissza a bankok, a kartellek, a földbirtokosok hatalmát, a világpiaci versenyt, amely mindenekelőtt a szegény- és jórészt a középparasztságot sújtotta: nem akarja vissza a hárommillió koldus országát, s a szipolyozó kulák sem olyan, ami után a szegényparaszt vágyakozik. De nem olyan könnyen érti meg, hogy a kisárutermelés korlátai mellett nem lehet leküzdeni a mezőgazdasági termelés elmaradását a világszínvonalától, sőt, az elmaradás növekedése fenyegeti e téren a nemzetet. Nem könnyen érti meg, hogy a kisárutermelés az ő saját felemelkedésének is korlátja, hogy a nagyüzemi, a termelőszövetkezeti útra kell térnie, önmaga és az egész ország javára. A kisárutermelő parasztságot húzza vissza a „régii”, amelyből azonban már eltűnt a bank- és kartelluzsora, a földbirtokos- és kulák hatalom, s a védtelenség a világpiaci versennyel szemben. A kisárutermelő a piaci spekulációs lehetőségek növelésére és kihasználására is törekszik, miközben élvezzi a proletárállam védelmét a világversennyel szemben.

A munkásosztály és forradalmi pártja egyik legnagyobb feladata, hogy a dolgozó parasztságot a szövetkezeti útra vezesse. Ez szívós munkát, számos nehézség leküzdését követeli, nem csupán a kulákság ellenállásának és harcának,

hanem különösen a kistermelői maradiságnak a legyőzését is megköveteli. Ez pedig különféle hiba lehetőségét rejtí magában. Az egyik fajta: a szektás hiba, a kényszer újtára lépés, az önkéntesség lenini elvének megsértése, — ami a régi vezetés ténylegesen elkövetett, legkomolyabb hibáihoz tartozott. A másik fajta hiba a meghátrálás a kisárutermelői hangulat elől, amely hangulat a bank- és a kartelluzsorától megszabadulva és a világgpiaci verseny nem kellő érzékelése következtében még erősödik is. A meghátrálás viszont a mezőgazdaság szocialista átalakításáról való lemondáshoz vezet. Ez magával hozhatja, mégpedig a kisárutermelés szabad fejlődésének és idealizálásának jegyében, a kapitalista restauráció különféle erővel való szövetséget, a proletárdiktatúra feladását, elárulását. Nagy Imre és társainak útja ezt nem csupán elméletileg, hanem gyakorlatilag is szemléltette.

Nagy Imre, az egykori kommunista, opportunizmusának eredője az volt, hogy a parasztság szószólójaként fellépve, letért a proletár állásponttól, és a kisárutermelő parasztság álláspontjára tért át. Márpedig a parasztság alapvető érdekeit, szocialista holnapját, a szocialista nagyüzemi mezőgazdaság megteremtését nem lehet kisárutermelői állásponttól, a paraszti kisárutermelés idealizálásával védelmezni. Aki a kisárutermelést idealizálja, becsapja a parasztságot is. Mi amellettt vagyunk, hogy jobban fel kell használni a kisárutermelés növekedésének korlátozott lehetőségeit is, segíteni kell a kisparasztot is, de meg kell mondani nekik az igazságot és meg kell nyerni a termelészövetkezetnek.

Nagy Imre 1947—48-ban, amikor az ország rálépett a szocialista építés útjára, — a Központi Vezetőségben fellépett a szocialista építés ellen. E fellépése azonban nem került a párt nyilvánossága elé.

Nagy Imre az 1947—48-as vitában azt a tételt állította fel, hogy Magyarországon a szocialista építés még nem időszerű, történelmileg még nincs napirenden, csak a burzsoá demokratikus átalakulás van napirenden, legfeljebb bizonyos sajátos vonásokkal. Kifejtette, hogy az államosított ipar Magyarországon nem szocialista szektort, hanem államkapitalista szektort képez. A Központi Vezetőségben lefolyt vita után, 1949 szeptemberében, az MDP KV ülésén Nagy Imre visszavonta nézeteit, amelyekről a következőket mondta: „Döntő szerepe volt abban a népi demokrácia értékelésében elkövetett hibámnak. 1947 decemberében a párt kidolgozta a gazdaságpolitika irányelveit. Én az irányelv megállapításával szemben a népi demokrácia nemzetgazdaságát államkapitalizmusnak minősítettem. Márpedig, ha nálunk államkapitalizmus van kifejlődőben, akkor a fejlődés perspektívája közigazdaságunk egyik ágában sem, tehát a mezőgazdaságban sem lehet szocializmus, hanem csak kapitalizmus.” E hamis tételből következtette ő, hogy nincs ellentét az ipar és a mezőgazdaság társadalmi jellege között, nem időszerű napirendre tűzni a mezőgazdaság szocialista átszervezését.

A szocialista építést „korainak” nyilvánító, gyakorlatilag megtagadó álláspontját védelmezve, Nagy Imre még a vita folyamán jobbnak látta felemásan

tudomásul venni, hogy a Központi Vezetőség fenntartja a szocialista építés irányvonalát. Ezért a további vita során fejtegetéseiben az államkapitalista szektor neve „a szocializmus felé fejlődő államosított szektor” lett. Tudomásul kellett vennie azt is, hogy megjelent a mezőgazdasági termelészövetkezeti szektor. Nagy Imre azonban elsősorban azt hangsúlyozta, hogy a kisárutermelő parasztgazdaság és ezen belül a középparaszti szektor marad a döntő. „A népi demokrácia ugyanis — írja a Központi Vezetőséghez 1949-ben benyújtott beadványában — sem gazdasági, sem politikai megfontolásból nem mondhat le a kapitalista szektor döntő tagozatának, a kisárutermelő parasztbirtoknak gazdasági fejlesztéséről és ezen az alapon a középparasztsággal való szövetség megszilárdításáról, ami ennek a kategóriának a demokratikus (nem szocialista! N. D.) állam részéről való további és hathatós gazdasági támogatását és védelmét jelenti.”

Nagy Imrénél eltűnik a kisárutermelés korlátoltságának a ténye, idealizálja azt. Hogy lesz ebből a parasztság, s benne a középparasztnak megnyerése a szövetkezetnek és a szövetkezeti mozgalom győzelme?

Nagy Imre megadja a maga sajátos válaszát erre a kérdésre. Miután — mondja ő — „a nagytőke helyére a szocializmus felé fejlődő állami szektor lépett”, a kapitalista tendenciák a kisárutermelésben is „egyre szűkebbre korlátozódnak”, s ezeknek a „tendenciáknak” szinte automatikus korlátozódásával „a kulákkapitalista gazdaság kivételével a szövetkezeti és nem szövetkezeti szektor is demokratikus úton fejlődik a szocializmus felé, azzal a különbséggel, hogy a szövetkezeti szektor gyorsabban . . . a nem szövetkezeti pedig lassabban fejlődik ebben az irányban”. Nem kell tehát a kisárutermelő szektort kollektivizálni, e nélkül is elfejlődik „demokratikus úton” a „szocializmushoz”, legfeljebb csak „lassabban”, mint a szövetkezeti szektor.

Nagy Imre az MDP KV 1949 szeptemberi ülésén a már említett önkritika kapcsán megállapította azt is, hogy „objektive a magántulajdonon alapuló egyéni kisárutermelő parasztság konzerválásának, lényegében véve a kapitalista mezőgazdaságnak elméleti talajára jutottam”. Azt is megállapította: „Az államkapitalizmusra vett opportunisták irányvételéből következett a szövetkezeti kérdésben elkövetett hiba: irányvétel nem a szövetkezeti *termelés* fejlesztésére, hanem az *általános* szövetkezeti mozgalom kibontakoztatására, ami a mi viszonyaink között, amikor a termelészövetkezeti mozgalom már kezd kibontakozni, annak lefékezését jelentené.” (Aláhúzások tőlem. N. D.)

A Központi Vezetőség 1949-ben elfogadta Nagy Imre önkritikáját, feltételezte, hogy az őszinte; később azonban kiderült, hogy nem volt őszinte. 1949-ben egy kis időre Nagy Imrét visszahívták a Politikai Bizottságból, a párt agrárpolitikájának további kidolgozásában azonban fontos szerepet kapott, tagja maradt a KV-nek és 1951-ben visszakerült a Politikai Bizottságba is.

Nagy Imre koncepciója a *polgári demokratikus átalakulásnál megállni akaró kispolgári rétegek és osztályok nézeteit fejezte ki*. Az elvi harc a kis-

polgári ingadozás ellen és egyben a kispolgári ingadozók *megnyeréséért* — ami egy hosszan tartó állandó feladat — megkövetelte volna e nézetek *nyilvános* legyőzését. Miért maradt ez el? A Központi Vezetőség miért nem világította meg kellőképpen a párt és az egész nép előtt Nagy Imre politikai koncepciójának velejéig opportunistá voltát? Joggal teszik fel a kérdést, mely egyenes választ követel.

Úgy hiszem, a nyílt elvi harc elkerülése a fenti kérdésben elsősorban abból fakadt, hogy Nagy Imre opportunistá nézeteinek visszautasításával egyidőben a KV nem vizsgálta felül kellően az egyéni dolgozó paraszttal való szövetség kérdését a termelőszövetkezeti mozgalom fejlődésének időszakában, a fejlődés magyarországi feltételei között.

Nagy Imre, főleg a középparasztsághoz való viszonyban keletkezett hibákat hangoztatva, lényegében véve a középparaszti gazdaságok kulák-gazdaságokká való fejlődésének a szabadsága alapján állt és *ilyen* alapon akarta „megszilárdítani” a középparasztsággal való szövetséget. *Ezért* minősítette a kapitalista tendenciákat kis jelentőségűeknek, szinte automatikusan megszűnőnek a kisparaszti és középparaszti gazdaságokban. *Ezért* hadakozott ő a kulákveszély eltűlése ellen is.

A Központi Vezetőség 1949 szeptemberi határozata visszautasította a Nagy Imre-féle szövetséget a középparasztsággal, hivatkozva Lenin és Sztálin e kérdésben tett alapvető fontosságú megállapításaira: „Most — mondja Lenin — a proletariátus kezében tartja a hatalmat és vezeti azt, vezeti a parasztságot. Mit jelent az, hogy vezeti a parasztságot? Először azt jelenti, hogy az osztályok megsemmisítésére veszünk irányt, nem pedig a kistermelőre. Ha letévednénk erről az életbevágó és alapvető irányról, akkor megszűnnénk szocialisták lenni, és ama kispolgárok táborába, az eszerek és mensevikek táborába jutnánk, akik most a proletariátus legádázabb ellenségei.” Nagy Imre letért erről az irányról — pontosabban: nem is akart rátérni, csak politikai meghátrálásként jött ideig-óráig felemásan ebben az irányban. Amikor alkalma nyílt rá, megpróbálta letéríteni a pártot erről az útról. Oda is jutott az ellenforradalom mocsarába süllyedt eszerek és mensevikek diestelen táborába.

„A leninizmus — idézi a KV említett határozata J. Sztálintól — feltétlenül a parasztság alapvető tömegeivel kötött tartós szövetséget, a középparasztsággal való szövetséget akarja, de nem akármilyen szövetséget, hanem olyant: amely a munkásosztály vezető szerepét biztosítja, erősíti a proletárdiktatúrát és megkönnyíti az osztályok megsemmisítésének a művét.” A tétel feltétlenül igaz, s következik belőle, hogy a középparasztsággal való szövetségnek, de még a parasztság szegényebb rétegeivel való szövetségnek sem lehet az ára a szabad spekuláció, ami még az idegen munkaerő normális formájú alkalmazása nélkül is (sok leplezett, vagy félig leplezett formája lehet ennek a falun) melegágya a kulákosodásnak. A KV határozata tehát elvileg helyesen

utasította el Nagy Imre nézeteit, de ezzel még *nem oldotta meg a leninizmus alapelveinek helyes alkalmazását Magyarországon.*

Az osztályok megsemmisítésére való irányvételből Lenin nem vonta le azt a következtetést, hogy el kell hanyagolni az egyéni gazdaságok bizonyos fokú fejlődésének a támogatását. Ellenkezőleg, Lenin kidolgozta a híres NEP-politikát, amelynek lényege: a munkás-paraszt szövetség megerősítése, a kisárutermelés bizonyosfokú fellendítése alapján. S a NEP-politika nem akkor szűnt meg, amikor a tömeges kollektivizálás *megkezdődött*, hanem akkor, amikor az alapján véve már *befejeződött*. Sztálin 1936-ban állapítja meg a NEP-politika végét. Lenin tétele, amely szerint „az osztályok megsemmisítésére vesszünk irányt, nem pedig a kistermelőre”, nem azt jelentette, hogy el kell hanyagolni a kistermelő segítségét és fokozott gazdasági kényszerrel (a politikai kényszerrel nem is beszélve) kell őt rászorítani a szövetkezetre. Lenin tétele a kistermelő megnyerésének és a termelőszövetkezeti mozgalom messzemenő támogatásának a tétele; feltételezi a kulákok korlátozását is, de a közép- és kisparaszt *spekulációs* törekvéseinek a korlátozását is, *termelői* tevékenységének egyidejű ösztönzése és támogatása mellett, feltételezi a *termelőszövetkezetek* messzemenő támogatásának, valamint a közép- és kisparashti *termelői tevékenység* ösztönzésének olyan kombinálását, amely *közelíti a parasztot a termelőszövetkezethez*, s biztosítja a kollektivizálás győzelmét.

A Szovjetunióban sikerrel végrehajtott kollektivizálás — mindama nehézségek mellett, amelyek különösen elkerülhetetlenek, ha a tőkés államok gyűrűjébe zárva és a történelemben először hajtják végre ezt az óriási jelentőségű társadalomátalakító feladatot — *alapvető tanulságot nyújt* a többi szocialista országnak. S mi e téren nem abban hibáztunk, hogy mechanikusan másoltuk a szovjet tapasztalatokat, hanem abban, hogy a szövetkezés sok jó tapasztalatának átvétele — részben mechanikus átvétele — és hasznosítása mellett *nem vettük át és nem hasznosítottuk kellőképpen a szövetkezeti mozgalom széleskörű támogatásának és a kisparashti termelő tevékenység egyidejű ösztönzésének nagyon is általános érvényű szovjet tapasztalatait.*

Nagy Imre a maga kritikájában nem tudta megvilágítani a KV parasztpolitikájában jelentkező alapvető hibát, mert ő a leninizmus tételeinek *feladásával* bírálta ezt a politikát, s csak visszavonulni tudott a leninizmus alapelveit védő KV előtt. A helyes alapelvek helytelen alkalmazásának, gyakorlati eltorzításának a tényeit viszont a KV nem vizsgálta meg kellően, s e kérdések tisztázatlanok maradtak.

Nagy Imre 1951-től, már ismét mint az MDP Politikai Bizottságának tagja, közreműködött az irreálisan felemelt öt éves terv kidolgozásában és a kormány begyűjtési minisztere lett. A begyűjtési politika eltorzításában — ami az egyéni parasztságra és a termelőszövetkezetekre nézve is oly súlyos kihatású volt — Nagy Imrének vezető szerepe volt. Ő ezt nemcsak gyakorlatilag irányította, hanem a Szabad Népből írt begyűjtési cikkeiben elméletileg is igyekezett

megalapozni. 1951. július 1-én írja: „A terménybegyűjtés nem szükségintézkedés”, hanem „a kibontakozó szocialista tervgazdálkodás szerves része... hivatva van egyrészt szilárd élelmiszer- és nyersanyagbázist biztosítani fejlődő népgazdaságunknak, másrészt a javak munka szerinti elosztásának elvét megvalósítani és végül kialakítani a város és a falu, a munkásság és a parasztság között a kölcsönös gazdasági kapcsolatok és együttműködés új formáját”. Átmenet a „parasztság és az állam közötti kapitalista viszonyról a parasztság és az állam közötti szocialista viszonyra”.

1952. július 4-én ezt írja: „Begyűjtési rendszerünk az ország egyetemes érdekeit messzemenően összeegyezteti a termelők egyéni érdekeivel. Az állam mindenkitől gazdasági ereje, teherbíróképessége szerint követeli meg a beadás teljesítését”. „Pórus jár az, aki el akarja odázni a cséplőgéptől való közvetlen beadást.” Ezeket írta, amikor igen rossz termés volt és a begyűjtési rendszerünk különösen súlyosan torzult el. Nagy Imre 1953 júniusáig teljes mellel állt ki az irreálisan felemelt ötéves terv mellett, s mindenekelőtt a begyűjtési rendszer eltorzításában játszott — bár természetesen nem egymaga — vezető szerepet.

Jött azonban 1953 június. A Központi Vezetőség — nem Nagy Imre kezdeményezésére — mélyreható kritikának vetette alá az 1949—53-as politika súlyos hibáit és nagy jelentőségű határozatokat hozott azok kijavítására. Elhatározták Rákosi lemondását a miniszterelnöki tisztségről és a KV javaslatára akkor lett Nagy Imre a miniszterelnök. S ekkor a régi opportunizmus ismét feléledt. Bár burkoltabb formában és csak részlegesen, de opportunistá koncepciója utat tört a kormány programjában és tényleges politikájában.

Az már Nagy Imre jelleméhez tartozott — de nemcsak jellembeli, hanem politikai kérdés, — hogy ő, mint ujdonsült miniszterelnök — programbeszédében a feltárt hibákról úgy nyilatkozott, mintha azokat ő fedte volna fel és mintha azokban neki semmi része sem lett volna. Ennek érdekében a hibák közül teljesen „elfeledkezett” a begyűjtési politika hibáiról, s egyetlen szót nem vesztegetett rá. Annál többet beszélt a termelőségvetkezeti mozgalomban elkövetett hibákról és azok kijavításáról. De hogyan?

„A kormány minden eszközzel (aláhúzás tőlem, N. D.) meg kívánja szilárdítani a paraszti termelés és tulajdon biztonságát” — mondotta ő. Ehhez tartozott, hogy a kormány a termelőségvetkezeti alakulásával és az új belépésekkel kapcsolatos tagosításokat „már az idén megtiltja” — mondja a kormánynyilatkozat. (Nem a túlkapasokat javítja ki, hanem megtiltja!) A kormány engedélyezi — valójában ösztönzi — a termelőségvetkezeti feloszlását és a kilépéseket, a 3 évre vállalt határidő hatályon kívül helyezésével. Eközben ő nem mondja, hogy a kormány lemond a termelőségvetkezeti fejlesztéséről, sőt kijelenti, hogy ezeket „messzemenő támogatásban” részesíti, mert a termelőségvetkezeti út a parasztság felemelkedésének a „legjárhatóbb útja”. Nem a termelőségvetkezeti mozgalom nélkülözhetetlensége mellett, mint a kisárutermelő

parasztgazdaság szocialista átalakításának *egyetlen járható útja* mellett foglal állást, hanem az 1949-ben visszavont koncepciót élesíti fel, csak más kifejezésekkel . . . Most nem azt mondta, hogy az egyéni parasztgazdaság is eljut a szocializmushoz, csak lassabban, mint a szövetkezeti gazdaság, hanem azt, hogy a „paraszi felemelkedésnek” a termelőszövetkezet csupán a „legjárhatóbb” útja, amely mellett lehet más járható út is, a szövetkezet nélküli út is.

Nagy Imre azt is bejelentette: . . . „A kormány engedélyezni kívánja a földek szabad bérbeadását és bérbevételét. Azok pedig, akik az államnak korábban felajánlották és most tartalékföldként kezelt ingatlanaikat művelésre saját kezelésbe kívánják venni, földjüket visszakaphatják . . .”

A kulákok nagymértékben ajánlották fel az államnak 20—25 holdon felüli birtokaikat, hogy „középparaszttá” váljanak. A Nagy Imre-féle bejelentés, amely mellőzött minden korlátozást a visszaszerezhető tartalékföldek nagyságát és feltételeit illetően — elindítója volt az általános kulákhroamnak a földek visszaszerzéséért. Ez párosult egy általános rohammal a termelőszövetkezetek ellen. Annál is inkább, mert a korábban felajánlott kulákföldek jelentős része a termelőszövetkezeteké lett, s ha ezeket szétverik, a volt kulákföldek ismét „tartalékföldekké” válnak, amit visszaigényelhetnek. Ezt a kulákhroamot ösztönözte a földek szabad bérlésére vonatkozó bejelentés is, annál is inkább, mert a kormányprogramban ennek nem volt semmiféle korlátozó feltétele. Mindez beletartozott a paraszti tulajdon Nagy Imre-féle „minden eszközzel” való „megszilárdításának” a tervébe. Ez a „megszilárdítási terv” *nem vonatkozott a termelőszövetkezeti parasztság tulajdonára*, hanem csak az *egyéni* parasztké — a termelőszövetkezetekkel szemben!

A júniusi határozatok igen nagy jelentőségűek pártunk életében, s ha azokat *helyesen* hajtjuk végre, akkor ez nem egy általános kulákhroamot vált ki és nem zilálja szét a szövetkezetek jelentős részét, nem a munkafegyelem és állampolgári fegyelem nagy lazulását idézi elő, hanem a hibákat helyes módon kijavítva, erősítették volna egész fejlődésünket, s benne a termelőszövetkezeti mozgalom fejlődését is.

Mint tudjuk azonban, a júniusi határozatok értékelése és végrehajtása kérdésében hosszú huzavona kezdődött, mely jórészt burkolt volt, majd mind nyitabb lett. A huzavona lényege a júniusi határozatok eltorzítása mind jobb felé, mind bal felé. Ennek során Nagy Imre 1955 elején a KV-n belüli frakciózás talajára jutott; ezután a KV-ből hamar kikerült, majd a pártból is kizárták. De ezt sem kísérte a szükséges elvi harc. Az 1955-ös márciusi határozat ugyan számos pontban helyesen jellemezte Nagy Imre opportunizmusát, de a KV egész politikáját távolról sem elemezte kellőképpen. A további elvi harc hátterbe szorult az adminisztratív rendszabályok mögött.

Nagy Imre opportunizmusa, miután őt a pártból kizárták, megszabadulva minden „pártköteléktől”, gyorsan „kifejlődött”. Ezt 1955 végén és 1956 elején

írt, 1957-ben barátai által Nyugatra csempészett és ott kiadott elmefuttatásai igen szemléltetően mutatják.

Miután a Társadalmi Szemle legutóbbi számában éppen ezekkel foglalkozom, engedjék meg, hogy az ott kifejtetteket csak röviden érintsem.

Ennek az illegálisan becsempészett „műnek” a két fő fejezete fejtí ki legnyíltabban a leninizmus alapelveinek, a proletárdiktatúrának a feladását, a szocialista táborral való szakítás és a tőkés restauráció erőivel való szövetekezés „elméletét”. Nagy Imre megállapítja, hogy a szocializmushoz el lehet jutni „forradalommal vagy *anélkül*” s azt állítja, hogy a forradalmi út „dogmatikus” hirdetői a két vilárendszer katonai összecsapására vesznek irányt, a békés egymás mellett élést csak átmeneti taktikának tekintik, ahelyett, hogy a békés egymás mellett élés elve alapján a szocializmus „forradalom nélküli” útjáért harcolnának. Megrágalmazza a Szovjetuniót és az egész nemzetközi kommunista mozgalmat azzal, hogy háborút akar és teljesen elhallgatja azt a tényt, hogy több évtizedes küzdelmünkben a kommunista pártok egyik legfőbb harci feladatának az imperialista háború elleni harcot, a nemzetközi békéért való küzdelmet tekintették és tekintik ma is. Ugyanakkor Nagy Imre elhallgatja az imperialisták tényleges háborús törekvéseit; hallgat az imperialista hatalmak tényleges háborús támadásairól, amelyekkel — a vietnami „piszkos háborútól” kezdve a kenyai és malájföldi gyarmati háborúkon, a koreai irtóháborún stb. keresztül az Algéria elleni háborúig — telítve volt az 1956 közepéig terjedő évtized. (Nagy Imre ugyanis — a „mű” előszava szerint — 1956 nyarán fejezte be szóban forgó írásainak utolsó „simítását”.) Ez az elhallgatás is szükségszerűen következik azok politikájából, akik a proletárdiktatúra feladására vesznek irányt, a varsói szerződés felbomlasztását és az imperialista államok támogatásának megnyerését tűzik ki céljukul. Nagy Imre, az árulást „ideológiai-lag” előkészítve, mindezt gyáva köntörfalazással és marxista frazeológiával kendőzi — a leninizmus „továbbfejlesztőjének” a tógáját ölti magára!

A forradalom nélküli „szocialista típusú” fejlődés konkrét példaként Nagy Imre Indiát említi, ahol az államkapitalista szektor kifejlesztésén munkálkodnak, népgazdasági terveket készítenek és hajtanak végre, mégpedig az indiai burzsoázi vezetésével, tehát szocialista forradalom nélkül, proletárdiktatúra nélkül. Hasonló típusú országoknak mondja az imperialista uralomtól megszabadult többi nem szocialista, nem népi demokratikus, hanem polgári országokat. Megállapítja, hogy a kapitalista és szocialista országok között egy külön „demokratikus” országcsoport létezik, amely a kapitalizmus és a szocializmus közötti átmenet útján van — forradalom és proletárdiktatúra nélkül.

Vagyis Nagy Imre elővette az 1947—49-es, és annak idején látszólag visszavont koncepcióját arról, hogy az államkapitalista ipari szektor és a kisártermelő paraszti szektor majd forradalom és proletárdiktatúra nélkül bele fog nőni a szocializmusba. Régi koncepcióját emellett „továbbfejlesztette”. A *mi* állami szektorunkat, amit a *hatalomra került munkásosztály* teremtett meg — egy-

idejűleg a burzsoáziának a hatalomból való kiszorításával — 1947 végén és 1948-ban: *államkapitalista* szektornak nyilvánította. Akkor ilyen módon foglalt állást a proletárdiktatúra és a szocialista építés ellen, a demokratikus átalakulás korlátozása mellett, a kapitalista gazdasági rend megőrzése mellett. Az *indiai* állami szektort, melyet az indiai *burzsoázia* hoz létre a népgazdaság egyes igen fontos ágaiban, s ami az egész indiai ipar csupán néhány százalékára terjed ki (az indiai népgazdasági terv is az egész népgazdaságnak csak néhány százalékára terjed ki) — „szocialista típusú” szektornak, „szocialista típusú” fejlődésnek nyilvánítja. 1956-ban már ilyen módon foglalt állást a szocialista forradalom és a proletárdiktatúra szükségessége ellen. Ugyanakkor az 1947—49-es „magyar” koncepcióját 1956-ben „nemzetközi” koncepcióvá szélesíti. Hiszen az egész szocialista tábor felbomlasztásának a zászlóját emelte fel, ehhez pedig „nemzetközi” koncepció kell.

Nagy Imre megpróbálja az SzKP XX. kongresszusa „hívének” is felüntetni magát. A XX. kongresszus határozata megállapította a békés, parlamentáris átmenet lehetőségét. A megváltozott világhelyzet, a gyökeresen megváltozott erőviszonyok teremtettek ehhez reális lehetőséget. Az SzKP XX. kongresszusa azt állapította meg — mégpedig történelmi tapasztalatok alapján —, hogy bizonyos feltételek mellett a *szocialista forradalom* győzhet békés úton is, a munkásosztály *megszerezheti a hatalmat* és megteremtheti a *proletárdiktatúrát* polgárháború nélkül, parlamentáris úton is. Nagy Imre viszont a szocialista forradalom *nélküli*, proletárdiktatúra *nélküli* szocialista fejlődés apostolának csapott fel. Az ő nézeteinek semmivel nincs több köze az SzKP XX. kongresszusa tételéhez, mint Bernstein revizionizmusának a marxizmushoz.

A XX. kongresszus megállapította, hogy a megváltozott világhelyzetben, a szocialista vilárendszer kifejlődése és megerősödése, valamint a béke világmozgalom megerősödése következtében megvan a háború elkerülésének reális *lehetősége*. E lehetőségből azonban *csak akkor* lehet *valóság*, ha a szocialista országok egységét tovább erősítjük és állandó szívós küzdelmet folytatunk az imperialisták szüntelen háborús törekvései és háborús provokációi ellen. Nagy Imre viszont — miközben a békés egymás mellett élés hívének mondta magát — a szocialista tábor bomlasztásának útjára tért és „elfelejtette” szóvá tenni, hogy az imperialisták elleni harc legyöngülése — a háborús veszély növekedésével azonos. Ez persze következik a proletárdiktatúra feladásának, az imperialisták előtti behódolásnak a politikájából, melyet „demokratikus út”, meg „magyar út”, stb. jelszavakkal díszítettek, hogy tetszetősebb legyen.

Nem térek itt ki az államkapitalizmus fontos kérdésére, ennek pozitív voltára Indiában és másutt is, s azokra az okokra, melyek következtében az államkapitalista szektor fejlesztése több ország kommunista pártjának konkrét követelésévé vált. A Társadalmi Szemlében megjelent említett cikkemben ugyanis kitértem erre, s nem kívánom itt ismételni. Csupán arra utalok, hogy nem Nagy Imre az első, aki az államkapitalista jelenségeket a forradalom és proletár-

diktatúra nélküli szocializmus revizionista elképzeléseinek igazolására próbálja felhasználni. A revizionizmus nyílt képviselői ezt már régen hirdették, még a weimari Németországban, a „vörös” Bécsben és egyebütt. Csak a régi revizionisták nem nevezték magukat leninistáknak, a leninizmus „továbbfejlesztőinek”, hanem nyíltan hirdették, hogy ők revideálják a marxizmust. Nagy Imre viszont ezt gyáva köntörfalazással igyekezett elhomályosítani.

A varsói szerződés felbomlásztására törekedve Nagy Imre a „tömbellenség” jelszavával operál. Ő jól tudja, hogy a varsói szerződést *védelmi* célból hoztuk létre és készek vagyunk felosztatni, ha a NATO-t is felosztatnák és össze-európai kollektív védelmi rendszert teremtenénk. De számolunk a NATO létének és tevékenységének reális tényével és egyesítjük erőinket az imperialista támadás veszélyének együttes elhárítása céljából. Nagy Imre jól tudja, hogy a *szocialista* Magyarország függetlenségének és békéjének fő külpolitikai biztosítóka a Szovjetunióval és a szocialista tábor többi országaival való testvéri szövetség. De ha valaki pánikba esik az imperialisták és a hazai reakció propagandájától és tényleges nyomásától, s ezért vagy bármilyen egyéb okokból keresi az imperialisták és a belső reakció erői előtti behódolás, a velük való kiegyezés, a velük való szövetkezés útját, annak a Szovjetunióval és a varsói szerződéssel való szakítás útjára is rá kell lépnie. S ha egy tegnapi kommunista leplezni akarja a proletárdiktatúra feladásának, s egyben a szocializmus elárulásának a politikáját, az „elméletet” dolgoz ki erre a célra. Ehhez az „elmélet”-hez hozzátartozik a Szovjetunióval való szövetség elárulásának és egyben a szocialista országok által megkötött védelmi szövetség elárulásának „igazolása” is.

A Nagy Imre-féle „tömbellenesség” azonban még csak nem is a tömbök általános elvetését jelenti, hanem a varsói szerződésben egyesült országok szocialista tömbje helyett *egy másik* tömb megalakítását hirdeti, amelyet ő így fogalmazott meg: „a környező népekkel való szoros összefogás, szabad népek egyenjogú szövetsége (föderációja) keretében”. Több ez a katonai védelmi szövetségnél: föderáció. Mégpedig olyan, amely szakít a Szovjetunióval, de amelybe beleférhet mint ugyancsak „környező nép” — a kapitalista Ausztria is. Ugyanis Nagy Imre „föderációjának” nem ismérve az, hogy *szocialista országok* föderációja legyen. Ettől az ismérvtől ő eltekintett, vagy ha valakinek úgy tetszik: elfeledkezett.

Tekinthetjük ezt merő feltételezésnek. De gondoljuk csak el, miben reménykedtek a múlt évi magyar ellenforradalom idején a reakciós erők itthon is, a „Szabad Európa” társaságban és mindenféle egyéb társaságokban is. Abban reménykedtek, hogy Lengyelországban is, Csehszlovákiában is és másutt is felülkerekednek a Szovjetunióval szakító erők. A washingtoni urak arra számítottak, hogy mindezek eredményeként a Német Demokratikus Köztársaság elszigetelődik és megvalósíthatják a nyugat-németországi amerikai-német csapatok betörését az NDK-ba, az NDK lerohanását és megsemmisítését.

Természetes, hogy terveik szerint ezt követte volna az Odera-Neise vonal átlépése és a kapitalista restauráció biztosítása a Szovjetuniótól elszakított országokban. Messzemenőek voltak a nyugati imperialisták tervei. A magyarországi ellenforradalom e terveknek csak egy része, egy láncszeme volt. Az ellenforradalom leverését a nyugati urak nemcsak azért fájlalják, hogy nem sikerült Magyarországot megszerezniük, hanem azért is, mert egész tervük összeomlott. A tervek megvoltak és megvalósításukhoz hozzáfogtak. Vajon mindezek fényében is csupán merő feltételezés-e az, hogy a Nagy Imre-féle föderációs terv a kapitalista világba visszarántott országok föderációját tűzte ki céljául? Vajon nem ezt igazolja az a tény, hogy Nagy Imre és társai a nyugati imperialisták katonai intervencióját kérte és sürgette a segítségünkre siető szovjet csapatok ellen? Talán a szocialista rendszer védelmére szolgált volna az amerikai vagy a nyugatnémet csapatok beengedése?

Sokan mégis azt hitték, hogy Nagy Imre és közvetlen társai csak olyanféle semlegességre gondoltak, mint amilyen Jugoszláviáé, amely szocialista ország, s nem tagja a varsói szerződésnek, nem tekinti magát a szocialista tábor részének. Nagy Imre és társai elég messzemenően kihasználták a maguk céljaira Jugoszlávia és a többi szocialista ország között 1948 után keletkezett ellentéteket és ezek felújításán és kielezésén munkálkodtak. Kihasználták, mint valamilyen példaképet Jugoszlávia kívülállását a szocialista táboron. Most nem azt akarom taglalni, hogy a szocialista tábor kérdésében, s egyes más kérdésekben mi más véleményen vagyunk, mint a jugoszláv elvtársak, s a szocialista Magyarország létének és fejlődésének egyik legfőbb biztosítéka, hogy a szocialista országok nagy családjának a tagjává lett. Arra kívánom felhívni a figyelmet, hogy Nagy Imre nézetei és politikája alapvető kérdésekben homlokegyenest ellenkezik a jugoszláv pártéval is. Elsősorban a *proletárdiktatúra* kérdésében, és ebből kifolyólag egy sor más kérdésben. Nagy Imre a proletárdiktatúra elárulásának politikáját, a jugoszláv Gyilasz politikáját képviselte. Az ő későbbi „semlegességi” politikájának alapja a proletárdiktatúra feladása, a tőkés restauráció erőivel való összefogás, a tőkés restauráció kiszolgálása. S ez a föderáció, amit a „tömbellenesség” kalózbogója alatt hirdetett: a kapitalista rendszerbe visszarántott országok föderációja lett volna; új szovjetellenes blokk a nyugati imperialisták pórázán. Hogy Ausztriával együtt-e, vagy nélküle? — másodlagos.

Nagy Imre 1955—56-os elmefuttatásait csak az idén ismertük meg, miután a nyugati urak kiadták és becsempészték az országba. A „mű” előszava szerint Nagy Imre az MDP K. V.-nek akarta új elmefuttatásait benyújtani, de azt mégsem tette meg. Az általa eszmeileg irányított pártellenes frakció azonban megkapta és egész agitációs tevékenységében felhasználta ezeket. S ezt annál is inkább megtehették, mert a múlt évi általános támadásuk során a régi vezetőség nem vette fel ellenük a kellő *elvi* harcot, hanem elvtelen kompromisszumok és adminisztratív rendszabályok kombinálásával próbált e támadásoknak gátat vetni.

Nagy Imre és társai kezdetben a „szocialista demokrácia” jelszavát hangoztatták, majd egyszerűen csak a „demokrácia”, és a „tisza demokrácia”, a „teljes sajtószabadság”, a „több pártrendszer” stb. követelésig jutott el — Gyilaszhoz hasonlóan. Agitációjuk jellemző vonása volt a felszabadulás utáni 12 év minden eredményének gátlástalan piszkolása, a hibák mértéktelen eltűlése, a népi demokrácia rendje és a leninizmus eszméi iránti hit és bizalom minél teljesebb megrendítése — persze az „antisztalinizmus” jelszavával. Ugyanekkor nagy lelkesedéssel terjesztették a nyugati tőkés országok és a polgári demokrácia iránti kispolgári illúziókat. Mindez együtt igen nagy szerepet játszott az emberek megtévesztésében.

Az „antisztalinizmus” jegyében űzött eszmei bomlasztás során Nagy Imre társai kinyilatkoztatták azt is, hogy Lenin tétele a munkásosztály vezetőszerepéről az atomkorszakban már „elavult dogma”, s most már az értelmiségé a vezető szerep. Leninnek ez a „továbbfejlesztése”, a munkásosztály vezető szerepének tagadása szükségszerűen kétségbevonja a munkásosztály hatalmának, a proletariátus diktatúrájának történelmi létjogosultságát, s teljesen beleillik a Nagy Imre-féle proletárdiktatúra nélküli „szocialista” koncepcióba. A munkásosztály vezető szerepének tagadásából a munkáshatalom megdöntésének az elismerése következik. S aki segíti a munkáshatalom megdöntését, segíti a munkásosztály megfosztását a vezető szereptől, az segít egy másik osztálynak, hogy megragadja a vezető szerepet és megteremtse a maga hatalmát. Ez a másik osztály pedig *csak a burzsoázia* lehet, amely a külföldi imperialisták segítségére és azokra a belső erőkre támaszkodik, amelyek a proletárdiktatúrával mindig szemben állnak, vagy időlegesen szembefordulnak vele.

A revizionisták előálltak azzal is, hogy Sztálin hibás megállapítását, amely szerint az osztályharc még a *szocializmus felépítése után is szüntelenül* éleződik, úgy kell kijavítani, hogy az osztályharc a szocializmus *felépítéséért* való harcban is már általában csökken, fokozatosan elhal. Az ellenforradalmi események kirobbantása jó leckét adott számunkra az osztályharc fokozatos „elhalásáról”. Tény azonban, hogy ez a revizionista tétel az ellenforradalom előtti 5—6 hónap folyamán megtette a hatását az ellenforradalmi veszély elködösítését, a reakciós erők lebecsülését illetően. Megtanultuk, hogy az osztályharc éleződésének vagy enyhülésének kérdése az osztályok felszámolásának történelmi szakaszában nem egyenletes folyamat: függ egyrészt saját politikánktól, az osztályellenség elszigetelésének fokától, s természetesen az osztályellenségnek a szocialista fejlődéssel szemben tanúsított ellenállásától, ennek jellegétől és élességétől is. Megtanultuk azt is, hogy megengedhetetlen dolog eltérni az osztályéberséget elaltató bármiféle revizionista nézet terjesztését, mert drága árat fizethetünk érte.

Végül a magyarországi revizionizmusnak még egy alapvető jellemvonására kívánok utalni, s ez a *nacionálizmus*. A tőkés restauráció erői előtti behódolás, eme erőkkal való szövetkezés egyik része a burzsoá nacionalizmus előtti meg-

hátrálás, illetve pontosabban: a nacionalizmus talajára helyezkedés. Ez volt az egyik „eszmei” és politikai bázisa annak az ellenforradalmi blokknak, amely a fasisztáktól kezdve, különböző konzervatív és liberális polgári rétegeken és csoportokon keresztül a Nagy Imre-féle „nemzeti kommunistákig” bezárólag a nyugati urak védnöksége alatt az „antisztalinizmus” jegyében a múlt év nyarán és őszén ténylegesen létrejött.

Nagy Imre a nacionalizmus veszedelmes mérget is segítette elviselhetőbbé tenni a jóhiszemű emberek számára „elméletileg” is. A Szovjetunióval és a szocialista tábor többi országaival való szakítás „elvi megalapozása” során tette 1956 januárjával keltezett írásában azt a megállapítást, mely szerint a munkásosztály „a nemzet egyetemes érdekeit nem rendelheti alá a maga osztályérdekeinek”. Nagy Imre jól tudja, hogy különböző osztályok, akik elrejtik a nemzet előtt igazi osztályérdekeiket, általában a „nemzet” érdekeinek szószólójaként lépnek fel. A munkásosztály az az osztály, amely nyíltan a dolgozó nép egésze, a nemzet egésze elé tárhatja a maga osztályérdekeit, mert az ő *osztályérdekei* egybeesnek *az egész nép alapvető érdekeivel*, az egész nemzet szocialista fejlődésének ügyét az egész nép boldogulásának ügyét képviseli. A munkásosztály az egyetlen osztály, amely kivezetheti a nemzetet a tőkés rendszer örvényéből és amelynek történelmi hivatása e nagy feladat végrehajtása, szövetségben a többi dolgozó osztályokkal. De a hatalmon levő, szocializmust építő munkásosztály nem rendeli alá a szocializmus ügyét a többi osztályokkal való szövetségnek, hanem megfordítva, *alárendeli* más osztályokkal, a kispolgári osztályokkal és rétegekkel való szövetségét a *szocializmus ügyének*. Csak így viheti győzelemre a szocializmus ügyét, csak így teljesítheti nemzeti hivatását is. Nagy Imre feladja e lenini tételt és a hatalmon levő, szocializmust építő munkásosztálytól azt követeli, hogy rendelje alá a maga osztályérdekeit, tehát a szocializmus ügyét — *más osztályok* érdekeinek. Gyáva ahhoz, hogy nyíltan megmondja, melyek ezek a *más osztályok*, s helyett a nacionalisták kedvelt módszeréhez folyamodva *elrejt* ezt a „nemzet egyetemes érdekeinek” frázisa mögött. Ez azután megalapozta a „minden magyar testvér” jelszavát, amely jelszóval a magyar munkások, parasztok és értelmiségiek legjobbainak százait mérszárolták le és ezreinek, sőt tízezreinek lemészárlására készülődtek.

Nagy Imre idézett írásában a hatalmon levő munkásosztálytól konkrétan azt követelte, hogy mondjon le arról, hogy Magyarország a szocialista országok védelmi tömbjéhez tartozzon, mert ez ugyan megfelelhet *az ő osztályérdekeinek*, de nem felel meg „*a nemzet egyetemes érdekeinek*”. Hogyan? Talán a parasztság érdekeit sérti, hogy a Szovjetunióval való szövetség és a varsói szerződésben való részvétel segíti a munkáshatalmat a tőkés-földbirtokos uralom visszaállításán mesterkedő nyugati imperialistákkal szemben? Nem, ez megfelel nemcsak a munkásosztály, hanem a dolgozó parasztság és az egész dolgozó nép, a népi Magyarország érdekeinek, viszont sérti a tőkés restauráció erőinek és nyugati védnökeiknek érdekeit. De vajon azok megmondhatják-e ezt nyíltan

a népnek? Nem. Elő tehát a „nemzet egyetemes érdekeinek” a takaróját. Elő a burzsoá nacionalizmust, a hagyományos eszközt a dolgozó osztályok öntudatának elhomályosítására. S a magyar „nemzeti kommunisták”, a magyar Gyilaszok, a magyar revizionisták Nagy Imrével az élükön ezt is felvették eszmei „fegyvertárukba”. S nem csupán az ellenforradalom napjaiban, hanem — Nagy Imre írásaiban — hosszú hónapokkal előtte, az ellenforradalom „eszmei” előkészítésének időszakában.

Az ellenforradalmi erők — tudvalevő — befolyásuk alá vonták a néptömegek bizonyos részét is, megtévesztettek sok jóhiszemű embert. Ebben a megtévesztő tevékenységben a legveszedelmesebb a revizionizmus politikai és eszmei fertőzése volt. Elsőrendű feladatunknak tekintjük — amit még távolról sem oldottunk meg kellően — elősegíteni a tisztánlátást, s ennek érdekében megvívni a szükséges elvi harcot is, felszámolni a revizionista fertőzés eszmei örökségét.